



בית העם

שיג ושיח ציוני

שבועות מ'עם הארץ' ל'עם הספר' וחזרה

דברים כו

(א) והיה כי תבוא אל הארץ אשר היא אל היד נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה: (ב) ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארץ אשר היא אל היד נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר הי אל היד לשפן שמו שם: (ג) ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו הגדתי היום להי אל היד כי באתי אל הארץ אשר נשבע הי לאבותינו לתת לנו: (ד) ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח הי אל היד: (ה) וענית ואמרת לפני הי אל היד ארמי אבד אבי וירד מצרימה ויגר שם במתי מעט ויהי שם לגוי גדול עצום ורב: (ו) וירעו אתנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבדה קשה: (ז) ונצעק אל הי אל הי אבותינו וישמע הי את קלנו וירא את ענינו ואת עמלנו ואת לחצנו: (ח) ויוצאנו הי ממצרים ביד חזקה וברזע נטויה ובמרא גדל ובאותות ובמפתים: (ט) ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש: (י) ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי הי והנחתו לפני הי אל היד והשתחוית לפני הי אל היד: (יא) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך הי אל היד ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך:

1. מהו חג השבועות ע"פ המקרא? הניסוח לא ברור: האם הכוונה היא מה משמעותו של החג לפי המקרא? מה תפקידו של החג? מה מסמל החג?
2. אם השאלה נועדה להדגיש את שבועות כ"חג הביכורים", אפשר להתחיל את השאלה בכך שלחג השבועות יש שמות שונים ("ביכורים", "מתן תורה"...), ולשאל מה השם המתאים לו ביותר לפי המקרא?
3. מיהו נמען הטקסט ומה סגנון חייו?
4. מדוע, לדעתכם, מזכירים בשעת השמחה של הבאת הביכורים את העבר הקשה שלנו?
5. שתפו בחוויה מחייכם של "ביכורים" - תוצר ראשון של מאמץ משמעותי/ הישג משמעותי.



משנה מסכת בכורים

פיצד מפרשין הבכורים? יורד אדם בתוך שדהו ורואה תאנה שבפכה, אשכול שבפכה, רמון שבפכה, קושרו בגמי, ואומר, הרי אלו בכורים... פיצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבמעמד מתכנסות לעיר של מעמד, ולגין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסין לבתים. ולמשפכים היה הממנה אומר: קומו ונעלה ציון אל בית הי אל הינוי.

הקרובים מביאים התאנים והענבים, והרחוקים מביאים גרוגרות וצמוקים. והשור הולך לפניהם, וקרניו מצפות זהב, ועטרה של זית בראשו. החליל מכה לפניהם, עד שמגיעים קרוב לירושלים. הגיעו קרוב לירושלים, שלחו לפניהם, ועטרו את בכוריהם. וכל בעלי אמניות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלין בשלומם: "אחינו אנשי המקום פלוני, באתם לשלום". החליל מכה לפניהם עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית... והברו הלויים בשיר, "אדוממד יי כי דליתני ולא שמחת איבי ליי". העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף ושל זהב, והעניים מביאים אותם בסלי נצרים של ערבה קלופה, והסלים והבכורים נתנין לפניהם:

1. האם חג השבועות המתואר במקרא דומה לחג השבועות המתואר במשנה? במה הם שונים זה מזה?
2. מדוע, לדעתכם, מתכנסות הקהילות בלילה הקודם לעלייה לרגל ועולות יחד לירושלים?
3. מה דעתכם על התקנה לפיה העשירים מביאים את תוצרתם בכלים יקרים ואילו העניים בכלים פשוטים?
4. האם גם אתם הייתם נוהגים כך?
4. לאיזה טקס מודרני של ימינו ניתן להשוות את טקס הביכורים המתואר במשנה?



בזמן הגלות, כאשר העם לא היה על אדמתו ולא התפרנס מחקלאות, השתנה חג השבועות מאוד:

תלמוד בבלי, מסכת יומא

"... בשישה בחודש ניתנה תורה לישראל"
"... לימד ריש לקיש: משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן כדי לקבל תורה לישראל בקדושה שנאמר "וישכון כבוד ה' על הר סיני".

נאמר בזהר שחסידים הראשונים היו נעורים (=ערים) כל הלילה ועוסקים בתורה. "וכבר נהגו רב הלומדים לעשות כן. ואפשר לתת להם טעם לפי הפשט: לפי שישראל היו ישנים כל הלילה, והוצרך הקדוש-ברוך-הוא להעיר אותם... לכן אנו צריכים לתקן זה".

1. מה עומד בלב חגיגת השבועות לפי התלמוד והזהר? מה מדגישים שני הספרים כמרכז החג?
2. מהי הסיבה, לפי המדרש שלפנינו, למנהג של לימוד תורה במשך כל הלילה בחג השבועות?
3. מדוע, לדעתכם, הפכו היהודים בגלות לעם הספרי?
4. איזה אלמנט או אידיאל בחיים הייתם חונגים בעוצמה כזו?

כשהגיעו החלוצים לארץ בעליות הראשונות החלוצים בחרו לחזור לחג השבועות המקראי- החקלאי, ולחדש את טקסי הבאת הביכורים. בטקסים החגיגיים הועלו מופעים ססגוניים של שירים וריקודים, בליווי תהלוכה של כלים חקלאיים מקושטים ועוד. חגיגות אלו ביקשו לבטא את הישגי ההתיישבות העובדת בתחום החקלאות, ואת הפירות שהובאו בטקס הקדישו החוגגים למען הקרן הקיימת לישראל.



חג הביכורים בעמק יזרעאל, 1923
"ביום ראשון הייתה תהלוכה, ממעין-חרוד לכפר טבעון: בראש התהלוכה הולכו עגל וסייח מקושטים בסרטים, אחריהם כל העגלות עם 'פרי הביכורים' בלווית רוכבים. חברי עין-חרוד, גבע וכפר טבעון סגרו את התהלוכה. על הגורן בכפר טבעון בילו את הזמן עד שקיעת השמש בריקודים ובשירה".

1. מדוע, לדעתכם, חשוב היה לחלוצים לחדש את טקס הבאת הביכורים?
2. מהם קווי הדמיון והשוני בין הטקס החלוצי לבין הטקס שמתואר במקרא ובמשנה?
3. טקס הביכורים החלוצי ממשיך להתקיים גם בימים אלה בכל שנה בחלק מן הקיבוצים והמושבים בארץ. למה הייתם עורכים טקס ביכורים בקהילתכם/משפחתכם מדי שנה - מה הייתם חונגים? אילו דברים הייתם מביאים?



סלינו על כְּתִפִּינוּ

מילים: לוי קיפניס, לחן: ידידיה אדמון

סלינו על כְּתִפִּינוּ,
קְאִשִּׁינוּ עֲטוּרִים;
מְקַצֵּוֹת הָאָרֶץ בְּאֵנוּ,
הַבְּאֵנוּ בְּכֹרִים.

מִיְהוּדָה, מִיְהוּדָה, מְשֻׁמְרוֹן,

מִן הָעֵמֶק, מִן הָעֵמֶק וְהַגְּלִיל
פָּנּוּ דָרֶךְ לָנוּ,
בְּכֹרִים אֲתָנוּ,

הָ, הָ, הָ בְּתַף, חִלַּל בְּחִלְלִי!
פָּנּוּ דָרֶךְ לָנוּ,
בְּכֹרִים אֲתָנוּ,
הָ, הָ, הָ בְּתַף, חִלַּל בְּחִלְלִי!

שְׁדִינוּ וְגִבִּינוּ
הַבְּשִׁילוּ יְבוּלִים,
כְּרָמֵינוּ, מְקֻשְׁוֹתֵינוּ
בְּכָרוּ פְרֵי הַלְּוִלִים.
פָּנּוּ דָרֶךְ לָנוּ,
בְּכֹרִים אֲתָנוּ,
הָ, הָ, הָ בְּתַף, חִלַּל בְּחִלְלִי!